

Lerchné dr. Egri Zsuzsa

Anyanyelv

felsősöknek

7

m u n k a f ü z e t

Lerchné dr. Egri Zsuzsa

Anyanyelv felsősöknek

Munkafüzet **7.** osztályosoknak

13., változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2017

MAGÁN- ÉS KÖZÉLETI KOMMUNIKÁCIÓ

Szóbeli és írásbeli közlésmód

1. a) Gondold át, milyen szóbeli, illetve írásbeli érintkezési formák jellemzik hétköznapjaidat! Sorold fel azokat, amelyek már többször előfordultak veled!

Szóbeli kommunikáció: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Írásbeli közlemények: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- b) Jelenítsetek meg a szóbeli kommunikáció eseteiből néhányat! Fordítsatok nagy figyelmet a „hangosítás” eszközeire és a testbeszédre!

2. a) Szerintetek szükség van-e a magázódásra, vagy jobb lenne, ha mindenki tegeződné egymással? Vitassátok meg!

Közös vélemény: .....

.....

.....

.....

- b) Mi a különbség a tegezés és a magázás között az általad tanult idegen nyelvben?

.....

.....

3. Találsz-e valamilyen kommunikációs hibát a következő közléshelyzetekben? Indokold válaszaidat!
- a) – Szia, te telefonáltál a központba, hogy küldjenek ki egy szerelőt? Egyébként Rudi vagyok!
- b) – Nem ihatnánk pertut?
– Ne haragudjon, a férjem sem tegeződik a maga feleségével! Majd együtt...
- c) – Gyerekek, én vagyok az új védőnő, civilben Nóra mamája. Szólítsatok Marcsinak és tegez-
zetek!

4. Nézd meg a holnapi órarendet, készíts tanulási tervet! Írd ide!

.....

.....

.....

.....

5. Hol nézel utána, ha valamit nem tudsz?

Ismeretlen szavak a lefordítandó angol nyelvű szövegben: .....

Új fogalom a fizikaleckében: .....

Általad soha nem hallott szólás vagy közmondás: .....

Meglepetésnek szánt vers- vagy zenei részlet: .....

Kukoricatöréshez kötődő népszokások: .....

Családotok eredete: .....

Melyikhez kérsz további segítséget? Hol, kitől? .....

.....

6. Írd le diktálás után a tulajdonneveket a füzetedbe! A javítás ne maradjon el!

Tótfalusi István: Bábel örökében, Mozaik Kiadó, Magyar Televízió, Mozgó Világ, Széchenyi-díj, Déli pályaudvar; Uránia mozi, Katona József Színház, MTA, Magyar Tudományos Akadémia

AZ EGYSZERŰ MONDAT

A mondat fogalma és fajtái

1. Milyenek lehetnek a mondatok tartalmuk szerint? Írj mindre példát!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. a) Tedd ki a hiányzó mondatvégi írásjeleket! Olvasd föl a hangfekvésre és a hanglejtésre ügyelve a kiegészített szöveget!

– *Te is katona vagy ..... – kérde jóakarató gúny-
nyal Brunner ezredes .....*

– *Igenis, az vagyok .....*

– *Kergessétek el ..... mi nem harcolunk gyere-
kekkel .....*

A kis Sándor elvörösödött .....

– *Ezredes úr, tizenkét csatában voltam, sebet is
kaptam, olyan katona vagyok, mint a többi .....*

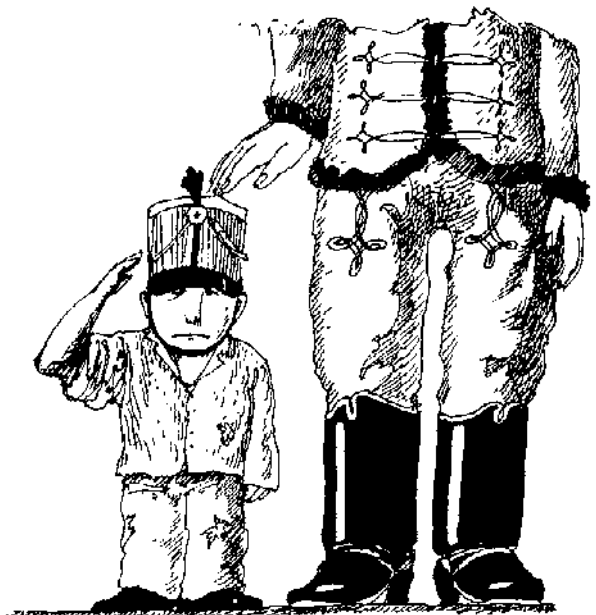
– *Eh, ne feleselj, eredj a pokolba ..... – az ez-
redesben már jóindulat dolgozott .....*

– *Ezredes úr, a bajtársaimmal szeretnék har-
colni vagy meghalni .....*

– *Hát maradj ..... Majd meglátjuk, mit tehetünk
veled .....*

*Azzal az ezredes sarkon fordult, s otthagya
a honvédeket .....*

(Rákosi Viktor: A gyerek)

b) Beszéljétek meg, hogy csak egyetlen megoldás jó-e!

c) Mitől függ az eltérés?

.....

.....

.....

d) Igyekeztek megjegyezni a szöveget, adjátok elő szó szerint, majd szabadon, szerepcserével!

3. Határozd meg saját szavaiddal a mondat fogalmát!

.....
.....
.....

4. a) Keress ki egy leckét a földrajzkönyvedből! Töltsd ki a mondatokra vonatkozó adatokkal a táblázatot! A vizsgált egység mondatainak száma: ..... . Ebből:

Szerző:	Cím: .....
kijelentő mondat: .....,	felkiáltó mondat: .....,
kiegészítendő kérdő mondat: .....,	felszólító mondat: .....,
eldöntendő kérdő mondat: .....,	óhajtó mondat: .....

b) Tedd meg ugyanezt egy szépirodalmi szöveg hasonló terjedelmű részletével!

Szerző:	Cím: .....
kijelentő mondat: .....,	felkiáltó mondat: .....,
kiegészítendő kérdő mondat: .....,	felszólító mondat: .....,
eldöntendő kérdő mondat: .....,	óhajtó mondat: .....

c) Összehasonlítás után írd le, mit tapasztaltál!

.....
.....
.....

5. a) Milyen mondatfajták fordulnak elő nagyobb számban az egyes beszédhelyzetekben?

Vásárlás: felszólító és kérdő mondatok.

Edzés: .....

Vita: .....

Felköszöntés: .....

Fogorvosi váróteremben: .....

b) Néhány helyzetet jelenítsetek meg!

6. Gyakorold a különböző kérdések hanglejtését! Írd a mondatok mellé a kérdés fajtáját!

Jössz focizni? ..... Hol laktok? .....

Mikor megyünk focizni? ..... Megjöttetek a nagy útról? .....

Megyünk-e focizni? ..... Vajon meddig esik még? .....

Ugye, nagyon elfáradtál? ..... Bírod-e még a gyaloglást? .....

AZ EGYSZERŰ BŐVÍTETT MONDAT

A tárgy

1. Jelöld meg a tőmondatot T-vel, a bővített mondatot B-vel! Írd a zárójelbe az alanyt!

Ne húzd a hajamat! ..... (.....)

A hajam hosszú volt. .... (.....)

A hosszából egy kicsit levágtak. .... (.....)

Várom a párom. .... (.....)

Nem illik nyafogni! .... (.....)

Szoktál te is szedret szedni? ..... (.....)

2. Elemezd aláhúzással, és mutasd be szerkezeti ábrával az alábbi mondatokat!

Ne húzd a hajamat!

A hajam hosszú volt.

Várom a párom.

Szoktál te is szedret szedni?

3. a) Melyik -t végű szó lehet tárgy? Húzd alá!

tejet, kicsit, keveset, lehet, ugyanolyan, kint, át, hátat, halat, arat, titeket, ünnepelt, napot

- b) Szerkessz a tárgyakkal tárgyas szószerkezeteket!

.....
.....

- c) Két szószerkezetet foglalj közülük mondatba!

.....
.....

4. Elemezd aláhúzással a mondatokat, majd határozd meg, mi a tárgy fajtája és kifejezőeszköze!

	A TÁRGY FAJTÁJA	KIFEJEZŐESZKÖZE
– Köszönöm az ebédet!	.....	.....
– Kérsz még valamit?	.....	.....
– Nem bírok már enni!	.....	.....

5. a) Iránytárgy vagy eredménytárgy található az alábbi mondatokban? Jelük: I és E.

Az esperes úr üdvözlésére verset kellett tanulnunk. .....

A plébános úr engem választott. .....

Tusika arcon csókolta a karingéből kibújó papot. .....

A papunk nővérének a lányát mindenki csodálta. .....

Bemutakozáskor mormoltam neki valamit. .....

Aztán utcahosszat vittem a táskáját. .....

Ő pedig az arcomra cuppantott egy apró pusztit. .....

Másnapra lerajzoltam neki a kertünk legszebb virágát. .....

Egyszer még csokrot is kötöttem neki. .....

Mégse mondta meg a címét, mielőtt hazautazott. .....

b) Húzd alá a tanult mondatrészeket!

c) Karikázd be a tagadó mondat első szavát!

6. a) Pótold a hiányzó *t* betűket Baka István *Évszakok* c. versében!

Haj.....ják a szél csikósai a búza

kalász-sörényes, vad ménesei.....,

s már dől a zápor, s fürge tűi a

ré..... ingé..... virágosra hímezik.

De mos..... a felhő köpenye a villám-

varrás men.....én megreccsen s fölhasad,

s házából, hol duzzogva ül....., a rongyo.....

összesöpörni kiszalad a Nap.

b) Gyűjtsd ki a tárgyas szó szerkezeteket! Állapítsd meg minden tagjának a szófaját!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A SZÓALKOTÁS

A szóalkotás módjai

1. Olvasd el értelmezve a következő történetet! Utána töltsd ki a táblázatot!

Egyszer ellenség támadta meg egy király országát. A király szövetségesétől kért segítséget. Az olyan odaadással segítette, hogy jutalmul a király hozzáadta feleségül a húgát.

Csakhamar megtartották az esküvőt. Miközben a fiatalok egybekeltek, a vőlegény távollétében az ő országát is megtámadták. Ezért hajóval távoli otthonába vitte a fiatalasszonyt. A csatában meghalt, a királynénak viszont nemsokára kisfia született.

Jaj, de az anya is elköltözött az élők sorából, s a királyfit a hűséges hadvezér nevelte titokban. A csöppség igen hamar beszélni kezdett: „papa, mama!” – szólongatta korán meghalt szüleit. Amikor az apróság hétéves lett, egy vitéz megtanította mindenre, amire egy nemesifjúnak szüksége lehet: lándzsát vetni, kardot forgatni, énekelni, lantot pengetni, hangszerkísérettel táncolni, sőt megismertette vele a vadászat minden csínját-bínját is.

Belső keletkezésű szó: .....

Összetett szó (toldalékok nélkül): .....

Képzett szó (jel és rag nélkül): .....

2. Az egybeírt igekötős ige is összetett szó. Gyűjts rá példákat!

.....
.....

3. Hány -i képzős földrajzi nevet tudsz két perc alatt leírni a minta szerint?

dél-budai, ...

.....
.....
.....
.....

TARTALOM

TANÉV ELEJI ISMÉTLÉS	
A magánhangzók és a mássalhangzók	3
Helyesírási alapelvek, szabályok	6
A szó alakja, jelentése, szerkezete	8
A szófajok és helyes használatuk	10
MAGÁN- ÉS KÖZÉLETI KOMMUNIKÁCIÓ	
Szóbeli és írásbeli közlésmód	14
A kulturált nyelvi magatartás	16
Beszédhelyzetek	18
Beszédhelyzetek az iskolában	19
Kommunikáció írásban	21
Kommunikáció szövegek útján	22
A könyv- és a könyvtárhasználat	24
AZ EGYSZERŰ MONDAT	
A mondat fogalma és fajtái	25
Állítás és tagadás	27
A mondat jelentése	29
A mondat szerkezete	30
A tagolt mondat szerkezete	32
Az egyszerű mondat fő részei	33
Az alany és az állítmány a szövegben	35
AZ EGYSZERŰ BŐVÍTETT MONDAT	
A tárgy	37
Részösszefoglalás –	
Mit tanultunk az egyszerű mondatról?	39
Mit határoznak meg a határozók?	40
A helyhatározó	42
A képes helyhatározó	45
Határozók és szövegek I.	46
Az időhatározó és a számhatározó	48
A módhatározó és a tekintethatározó	52
Az állapot- és a számallapot-határozó	54
Az eszközhatározó	56
A társhatározó	58
Az okhatározó és a célhatározó	60
A fokhatározó és a mértékhatározó	63
Határozók és szövegek II.	65
Az eredethatározó	70
Az eredményhatározó	71
A részeshatározó	72
Az állandó és a hasonlító határozó	73
Részösszefoglalás –	
A határozók áttekintése	74
A jelző és a jelzős szó szerkezet	76
A minőségjelző	77
A mennyiségjelző	79
A birtokos jelző	81
Az értelmező jelző	83
Jelzők és szövegek	84
Részösszefoglalás – A jelzők áttekintése	86
A határozók és a jelzők (Gyakorlás).....	88
A SZÓALKOTÁS	
A szóalkotás módjai	91
A szóösszetétel	92
Az alárendelő összetett szó	93
A mellérendelő összetett szó	95
A mozaikszók és a rövidítések	96
A szóképzés	97
Milyen szavakat képezhetünk igékből?	98
Milyen szavakat képezhetünk névszókból? ...	99
A szóalkotás tanult módjai (Gyakorlás)	102
TANÉV VÉGI ISMÉTLÉS	
Mit tudunk a kulturált kommunikációról? ...	104
Mit tudunk a mondat fogalmáról és fajtáiról?	105
Mit tudunk a szó szerkezetekről, a mondatrészekről és nyelvi kifejezőeszközökről?	106

A munkafüzet szerzőjének szövegeit névmegjelölés nélkül közöljük.

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B., Tel.: (62) 470-101

E-mail: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu • Felelős kiadó: Török Zoltán

Felelős szerkesztő: Árokszállási Ildikó, Solymosy Boglárka

Műszaki szerkesztő: Daróczi Edit, Tánczos Enikő • Készült az Innovariant Kft.-ben, Szegeden • Felelős vezető: Drágán György

Terjedelem: 13,91 (A/5) ív • 2017. június • Tömeg: 230 g • Raktári szám: MS-2587T